

**Totivs Ivris Canonici Compendivm, Siue, Brevis Svmma In
Qvinque Libros Decretalivm Sacri Concilii Tridentini
Decretis Accommodata**

In Qva Ivris Canonici Primæ Institutviones, seu Elementa ita traduntur, vt plurima breuiter ac decisiuè explicentur, & Canonum, Glossarum, ac Doctorum receptorum auctoritate communiuntur ...

Axel, Johannes Honorius van

Coloniae Agrippinae, 1656

De fide instrumentorum. Titulus XXII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61552](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61552)

hoc tit. Septimo quando testis pretio indu-
ctus retrahit se à testificando, potest iudex
contra eum procedere tanquam falsarium,
& cogere ad testificandum. l. i. in princ. ff.
de fals. & ibi Bartol. Felin. in d. c. dilectorum num.
4. hoc tit. Bart. in d. l. diuus Adrianus sub num. 7. ff.
de re iudic.

De fide instrumentorum.

Titulus XXII.

S V M M A R I A.

- 1 Instrumentum est scriptura facta ad alicuius probationem in posterum faciendam, & aliud est publicum aliud priuatum.
- 2 Publicum est quod confectum est per manum tabellionis creati ab habente potestatem cum solemnitatibus requisitis.
- 3 Solemnitates publici instrumenti sunt duodecim, quae hic ordinate explicantur.
- 4 Notarius creatus à Papa seu Imperatore vbique locorum instrumenta conficere potest, ab inferiore creatus in loco subiecto ipsi creati.
- 5 Notarius rogari potest de his quae ipse facit aut percipit aliquo sensu, vel facit pars quae rogat, aut faciunt ambae partes, & non de his quae facit tertius.
- 6 Notarius si de eadem re plures habet matrices, eundem standum sit.
- 7 Priuatum instrumentum, aliud est authenticum, aliud non authenticum, & recensentur authentica instrumenta.
- 8 Non authentica instrumenta recensentur.
- 9 Solemnitates requisitae in instrumento publico non sunt necessariae in priuata scriptura quae regula limitatur quatuor modis.
- 10 Instrumenta produci possunt ab utraque parte in iudicio post publicatas attestaciones vsque ad conclusionem in causa, & post eam produci non possunt in causa prophana, secus in causa beneficiaria.
- 11 Aduersario citato ad dicendum contra ea, vel praesente, ac data ei copia cum termino ad opponendum.
- 12 Rescripta & litterae summi Pontificis edenda sunt integraliter cum die & anno, reliqua instrumenta debent edi sine die & anno, quo conscripta sunt.
- 13 Fallit vltima pars regulae quinque casibus.
- 14 Instrumenta producentis non potest reuocari productionem ipsorum quando pars est citata ad dicendum contra.
- 15 Citato ad videndum produci iura sufficit opponere generalia contra productionem, & admissionem iurium.
- 16 Instrumentorum receptio potest ex causa committi iudici alterius territorij, & de stylo curiae decernuntur compulsoriae generales, item speciales.
- 17 Generales decernuntur citata vel non citata parte aduersa, diriguntur simplicibus clericis.
- 18 Speciales decernuntur parte citata, causa cognita.
- 19 Et in eis iudex compulsorius debet esse qualificatus iuxta c. statutum de rescript. in 6.
- 20 Regularis Canonicus non potest esse iudex compulsorius sine consensu sui superioris.
- 21 Notarius, locus & iudex compulsorius possunt recusari.
- 22 In extractione instrumentorum & iurium in vim compulsorium requiritur citatio.
- 23 Quando extrahuntur instrumenta per alium notarium, qui de illis non fuit rogatus, secus si per illum eundem notarium qui scripsit originale extrahantur.
- 24 Producentis instrumentum parte citata ad dicendum contra id, vel si instrumentum perseuerauerit in iudicio aduersario sciente, videtur fateri contenta in instrumento contra se.

25 Nisi

- 25 Nisi illud producat impugnativæ, aut cum protestatione in quantum facit pro se.
- 26 Item non approbat, enunciata in eo. Fallit tribus casibus hic notatis.
- 27 Instrumentum si producatur in actis quod incipit sic & finit sic, tunc tenor instrumenti non est de actis, sed ipsa productio & appellatur verbalis.
- 28 Differentia inter realem instrumentorum productionem, & verbalem.
- 29 Instrumento que opponi possunt.
- 30 Duo testes reprobant instrumentum, quando ad probandum intentionem una exhibentur instrumentum & testes, qui examinati repugnant instrumento.
- 31 Si de falsitate instrumenti principaliter tractetur, hoc casu paribus testibus præfertur scriptura.
- 32 Confessio resultans ex productione vel impugnatione instrumenti præiudicat in eodem iudicio & instantia, & cum eodem adversario.
- 33 Productio instrumenti quoad unum finem facta, non obstat producenti quoad alium.
- 34 Comparatio literarum est subsidiaria probatio, ex scripturarum collatione procedens.
- 35 Fit per iudicem adhibitis peritis.
- 36 Ex scripturis hic designatis.
- 37 Ad scripturas eiusdem vel alterius generis.
- 38 Facit semipolenam probationem.
- 39 De stylo Curie recognitio publici instrumenti fit per duos testes.
- 40 In antiquissimis que excedunt centum annos, sufficit instrumenta publica esse in forma probanti.
- 41 In recognitione instrumenti vel registri antiqui, sufficit quod testes habeant notam manuum notarii.
- 42 In recognitione scripturarum privatarum, que soleant fieri absente parte, sufficit, quod testes deponant, habere notam manuum quia viderunt sæpius scribere.
- 43 In recognitione apocha privata que fit à presente presenti, testes debent deponere fuisse presentes.
- 44 Scriptura privata trino teste notata non indiget recognitione.
- 45 Scripturarum quedam facit mentionem de alia, & vocatur memoria siue mentio.
- 46 Scripturarum quedam sumitur de alia, & illa habet quatuor nomina sumptum, exemplum siue exemplatum, Copia, & index, illa vero scriptura unde sumitur habet tria nomina, originale, exemplar, & Authentum, prædici vocant protocellum.
- 47 Notarius non potest alterius notarii notas, imbreuiaturas, seu protocellum in publicam formam redigere, nisi septem concurrentibus hic annotatis.
- 48 Limita ut non procedat in successore uno, vel pluribus in officio.
- 49 Publicatio ab exemplatione quomodo differat, & qua nam scriptura publicari possunt.
- 50 Exemplantur instrumenta publica, in qua exemplatione quinque requiruntur hic notata.

SECUNDA & præcipua species probatio nis est, quæ fit per instrumenta, c. testes §. si debitum 3. quæst 9. Instrumentum ¶ est scriptura facta ad alicuius probationem, in posterum faciendam; ¶ contrahitur ff. de pignor. & hypoth. l. si quis legatum ff. de falsi. Aliud est publicum, aliud privatum, Publicum ¶ est, quod confectum est per manum tabellionis creati ab habente potestatem; c. 2. hoc tit. l. 2. ff. rem pupill. saluam fore §. cum autem Instit. de adopt. cum solemnitatibus requisitis, quæ plurimæ ¶ sunt. Prima inuocatio nominis domini, Secunda annus domini, Tertia nomen Papæ, Imperatoris, vel Regis loci; & annus papatus, imperij, seu regni, Quarta nomen consulis illius anni, quod de consuetudine non seruatur; Quinta indictio, Sexta mensis

mensis & dies instrumenti. *auth. vt proponatur nomen imperatoris in princ. & §. 1. & ibi glo. in verb. auctore, c. inter dilectos & ibi gloss. in verb. indictionis quæ etiam explicat quid sit indictio & ibi Can. hoc tit. l. generalem & ibi gl. 1. C. de tab. lib. 10. Pan. in c. 1. num. 3. & ibi But. & Fel. hoc tit. Bald. in §. actor & §. die luna de pace constant. Septima locus generalis, & specialis, puta locus loci. l. optimam & ibi gloss. in verb. in eo & Bald. num. 10. & DD. C. de contrah. & commit. stipul. Angel. in d. *auth. vt proponatur nomen imperatoris in princ. & in *auth. quib. mod. not. eff. legit. sub num. xj. in fin. Rot. decis. 5. hoc tit. in antiq. Cas. dec. 1. n. 7. & seqq. de dol. & contum. reprobata opinione Baldi ibidem allegata Caput. dec. 98 part. 2. Octava series facti, d. l. generalis & ibi gl. 1. & alijs supra allegatis iuribus l. iurisdictionum §. quod fere ff. de pact. & aliæ sunt negotii, aliæ instrumenti qualitates, l. 1. §. editiones & ibi gl. mag. in ff. de edend. & ibi DD. Nona testes, Bald. in l. praposteri in fi. C. de testa. & in l. hac consultissimam n. 3. C. qui testa. fac. poss. idem de pace Constantia in glo. super verb. die luna Dies, consules, qui esse desierunt, locus, & testes instrumentarii, qui censentur à partibus approbati, etiam si alias essent inhabiles, *auth. de testib. §. licet circa finem iuncta gloss. in verbo & supplicij io. de Imol. in l. ad testium §. ad conditionem sub num. 4. ff. de testam. ord. las. in l. 1. num. 13. ff. de serijs. appositum in primo instrumento, in subsequenti, quod illis caret, intelliguntur repetiti: las. in l. si quis argentarius §. similitum num. 6. ff. de edendo. sufficitque in notario & testibus, cognitio illa quæ resultat per aspectum testatoris, vel contrahentium in ipso actu testandi vel contrahendi, l. si non speciali C. de testam. Bart. in l. 2. §. item labeo num. 4. ff. de acq. plus. arc. Rot. diuers. decis. 434 part. 1. Si notarius dicat interfuisse, & non addit cum testibus, tamen hoc debet intelligi favore validitatis actus, *Cas. dec. 1. n.*****

Summa in Decretales.

20. & 21. de reb. eccl. non alien. Felin. in c. post cessionem nu. 15. vers. fallit. 7. de prob. per c. inter dilectos hoc tit. Decima rogatus notarij, l. diuus Traianus & ibi per illum text. notat Bart. in fine ff. de milit. testam. & DD. *authent. de Trebel. post princ. vers. nos autem credimus & ibi gloss. in verb. iniungatur & DD. c. inter dilectos & ibi gloss. in verb. profiteretur hoc tit. c. cum olim. de priuileg. factus à partibus, vel à testatore, l. 1. & ibi Bart. ff. de hered. instit. Alex. in l. stipulatio ista §. si quis ita sub num. 3. ff. de verb. oblig. Bart. in l. sciendum num. 15. & seqq. de verb. oblig. qui præsumitur ex verbis expressis, videlicet, publicauit rogatus, scripti testibus adhibitis, &c. Bart. in l. sciendum num. xj. ff. de verb. oblig. & ex consensu partium vndecunque collecto: fuisse Rot. diuers. decis. 248. 252. 253. part. 1. per l. hac consultissima §. sed licet C. de testam. & c. l. qui patitur ff. mand. & ibi gloss. & DD. Vndecima subscriptio notarij, si vero totum sit scriptum manu alterius, recipit auctoritatem à subscriptione notarij, Bald. in l. distantibus num. 6. C. de testam. Greg. xv. decis. 454. & ibi annot. Nat. conf. 287. num. 4. Descriptio notarij in matricula non respicit solemnitatem actus, neque etiam solemnitatem publici instrumenti, sed facit præsumptionem tabellionatus, & est necessaria ad hoc, vt notarius dicatur esse de collegio, l. scrinarius C. de testam. milit. & ibi Bald. & DD. Dec. in cap. 1. nu. 18. de fide instrum. las. in l. barbarius nu. 56. ff. de off. prat. Rot. diuers. decis. 103. sub numer. 32. part. 2. Duodecima quod instrumentum legatur partibus, Inst. de empt. & vend. in princ. & ibi gloss. in verb. absoluta l. fideicommissa in princ. vers. quoties ff. de leg. 3. l. si quis l. ex ea scriptura ff. de testam. quia notarius non adhibetur ad solemnizandum actum ab alio dispositum, vt voluit Bartol. in l. cunctos populos num. 41. in fine C. de summa Trinit. sed ad solemnizandum publicum instrumentum, conti-*

Ccc nens

nens actum ab alio dispositum, *Can. in cap. 1. hoc tit. Rot. diuers. dec. 103. a. n. 29. v. que ad nu. 33. part. 2.*

4 Creatus ¶ à Papa, siue Imperatore vel ab aliis Apostolicam siue Imperialem auctoritatem habentibus, vbique locorum instrumenta conficere potest, ab inferiore creatus non potest conficere instrumenta nisi in loco subiecto ipsi creati, & instrumenta in illo loco facta vbique valent, *Imol. in c. cum P. tabellio n. 4. & 5. & ibi Felin. num. 17. & 18. & Can. & Rot. decif. 5. hoc tit. in nou. & diuers. decif. 103. n. 1. part. 2. Bart. in l. 1. n. 2. ff. de offic. proconsul. & leg. Butr. in c. per venerabilem n. 22. & seq. qui fil. seni legis. Franc. Aretin. in cap. cum causam num. 13. & seq. de prob. Potest ¶ rogari de his quæ ipse facit, aut percipit aliquo sensu, *Bal. in rub. C. huius tit. num. 3. & seqq. Bald. in auth. sed nouo nu. 12. C. si cert. pet. vel facit pars, quæ rogat, vel faciunt ambæ partes; & verba Notarij prolata in personas contrahentium videntur ab ipsis contrahentibus prolata, l. cum ostendimus § fin. ff. de fideiuss. & c. tut. vel curat. & ibi post gloss. DD. Bald. in l. mater tua num. 5. C. de rei vend. l. optimam C. de contr. vel committ. stipul. Bald. in l. 2. num. 3. in fin. C. de execut. rei iud. Bars. in l. si dari ff. de verb. obl. & ibi DD. Greg. xv. decif. 1. num. 3. & 4. & non de his quæ facit tertius: *Bart. in auth. si quis in aliquo numer. 8. & 9. C. de edend. & ibi DD. Achil. decif. 4. & Bald. in rub. C. hoc tit. num. 12. & seq. & n. 33. Bald. in l. fin. num. 13. C. de prob. nam instrumentum non probat delictum, l. 3. §. 1. vers. eadem Diuus Adrianus ff. de testib. Si de eadem ¶ re plures habet originales scripturas, siue matrices, si est in eis repugnantia, neutra valet: si in vna est plus, quam in altera, siquidem illud plus potest reduci ad minus, vt in summis, valet de minori summa: *arg. l. si diem § si plures ff. de arbitr. Si non potest reduci, vt quia vna scriptura est plenior quam al-****

tera, quia continet plura capitula pleniori statur: *arg. l. si ita scriptum fueris Titius ff. de hered. instit. Bald. in l. imperator 1. n. 26. & 27. ff. de stat. homin. Rot. diuers. decif. 671. num. 3. & seqq. part. 1. Ego Notarius scripsi cum expressione nominis, cognominis & cuius auctoritate sit Notarius, l. 2. C. de conu. fisco. debet. lib. 10. Insti. de empt. & vendit. in princ. in verb. nisi & completiones & c. l. ad testium §. si quis ff. de testam. auth. de tabell. in princ. Specul. tit. de insti. edit. §. 2. breuiter num. xj. & 15. cum impressione soliti signi, Specul. §. breuiter n. 13. d. l. testium §. signum ff. de testam. Bald. in 1. constit. cons. n. 20. Bal. in l. comparationes num. 31. C. hoc tit. Franc. in cap. significauit per illam text. de appell. l. fin. C. de assess. quod ex opinione Rotæ non est de substantia, *Greg. xv. des. 454. nu. 3. & ibi annos. etiam si totum instrumentum sit scriptum manu Notarij, Castr. in l. cum antiquitas num. 7. ff. de testam. Bald. in l. 2. n. xj. in fine C. quando fisco. vel priu. Est autem publicum instrumentum probatio probata, & facit rem certam, & manifestam, l. interest & ibi Bal. & l. pecunia & ibi Bald. numer. 5. C. de solut. l. ad probationem C. de prob. §. item verborum obligatio Insti. de inutil. stipul. l. optimam C. de contrah. & committ. stipul. *Greg. xv. des. 409. Priuatum ¶ aliud est authenticum, aliud non authenticum, Pan. in c. 1. n. 2. hoc tit. Authentica sunt instrumentum actorum confectum à duobus idoneis viuis, loco tabellionis, in iudicio assumptis, etiam sine præsentia testium, & forensis dici potest, c. quoniam contra de probat. Scriptura quæ habet authenticum sigillum Episcopi, inferioris Prælati, c. 2. & ibi gl. in verb. sigilla allegat. concordant. & Can. de solut. Franc. Marc. dec. 1078. num. 2. & seq. part. 1. Capituli, vel alicuius Principis sæcularis, c. 2. & ibi glo. fin. c. cum dilectus hoc tit. c. post cessionem de probat. c. cura xj. quaest. 3. & ibi gloss. 1. Conuentus, cap. tertio loco de probat. cuiuslibet***

corporis, & Collegii, c. dilecta & ibi gloss. fin. & Can. de excess. pralat. Bald. in l. si qua per calumniam num. 8. C. de episc. & cleric. ac alterius cuiusq; de his quæ facere potest, vel debet ratione officij sui, Specul. de prob. §. 3. videndum num. 15. Pan. in d. c. post cessionem num. 1. de prob. Franc. Marc. quæst. 1078. sub nu. 4. part. 1. Cautio priuata iam trino teste, masculo, l. scripturas in fine C. qui pot. in pign. hab. Fel. in c. 2. num. 4. hoc tit. Probatae atque integræ opinionis, quæ qualitates testium articulandæ, & probandæ sunt, Angel. Perusin. in l. 2. §. diem sub n. 4. vers. & notandum est diligenter ff. quem adm. testam. aper. notata, hoc ius est nacta, quod cautio publice facta: ita quod plene probet, tam contra scribentem, quam quælibet alium, l. scripturas C. qui pot. in pign. hab. tam in personali, quam realia & ione, c. 2. & ibi gloss. in verb. authent. hoc tit. Sumptū manu publici notarij, qui de instrumento non fuit rogatus, l. vnum testamentum ff. de testam. auth. si quis in aliquo & ibi Bart. num. 3. & 15. C. de edend. & ibidem DD. cum decreto iudicis & causa cognita, vocatis his quorum interest: c. fin. hoc tit. c. cum dilecta de confirm. vtil. vel inutil. c. ex parte abbatis de priuileg. alberticus & ibi Pan. num. 5. & seqq. de test. & c. auth. si quis in aliquo & ibi Bart. numer. 4. & 17. C. de edend. de quo inferius dicitur, Exemplum vero ab humilmodi sumpto extractum cum eadem solemnitate, fidem non meretur: l. 3. C. de diuers. rescript. Caput aq. decis. 234. part. 3. Greg. xv. decis. 432. & ibi annot. & dec. 469. & dec. 550. & licet exemplum in actis registratum probet in alio iudicio, quando ipsum exemplū registratum produceretur apud acta alterius iudicis, secus tamen est in exemplo ab eo exemplato, Greg. xv. dec. 550. num. 3. & 4. Paul. de Cast. in l. 3. n. 3. & 4. Bald. n. 2. C. de diuers. rescript. & c. Caput aq. dec. 234. part. 3. Couarr. pract. q. c. 21. Dec. in Antl. quæ in aliquo n. 30. C.

de edendo, Charta quæ profertur ex archiuo publico, Auth. ad hac C. hoc tit. c. peruenit 30. q. 1. cap. ad audientiam de rescript. late Franc. Aretin. in c. cum causam numer. 4. & plurib. seqq. & ibi Can. de prob. l. exemplo & ibi late Bald. & DD. C. de prob. quod habet custodem deputatum de publico, & charta sit posita inter scripturas publicas, Felin. in c. cum causam num. 7. de prob. & ibi Pan. sub num. 1. & Can. Fel. in c. ad audientiam nu. xi. & numer. seqq. vbi ponit. 10. concl. de prescript. & ibi Can. Franc. Marc. dec. 298. part. 1. & fidem facit inter subditos etiam extra territorium: Fel. in d. c. ad audientiam sub n. 12. circa finem. contra non subditos non probat extra territorium, Fel. in d. cap. ad audientiam n. 12. Franc. Marc. q. 438. nu. 4. part. 1. & quæst. 334. n. 2. part. 2. Non authenticum ¶ est charta priuata, scriptura quælibet carens subscriptione testium, quæ generaliter fidem non facit, nisi contra scribentem, eiusque hæredem, l. instrumenta l. rationes l. exemplo C. de prob. Greg. xv. decis. 159. numer. 2. & 3. las. in l. admonendi numer. 77. & seqq. ff. de iureiur. contra tertium alicuius roboris firmitatem non habet nisi vetus sit & mentionem faciat de facto antiquo, c. 2. & ibi Pan. n. 11. Felin. in princ. & Can. hoc tit. Myns. obs. 79. cent. 5. dicens tempus dici vetus arbitrio iudicis las. in l. admonendi num. 9. ff. de iureiurando, Triplex est, quædam Apodilla, siue Apocha, quæ datur à parte parti, & proprie est scriptura creditoris profitentis sibi solutum à debitore, l. Lucius Titius l. 2. §. tutela ff. de admistr. tut. l. si acceptilatum vers. fin. ff. de acceptil. l. qui tabulas, vers. apocha ff. de furt. Antapocha est scriptura, quam facit debitor creditori, in qua debitor fatetur se soluisse pensionem, censum vel vsuras, l. plures C. hoc tit. ne occultando aut intrucando Apocham possit ius creditoris facere vacillare, glo. in d. l. plures in verb. apochis & DD. l. fin. §. Titius & ibi gl. in verb.

apocha ff. de cond. indeb. Franc. Marc. dec. 370. part. 1. Quædam est ratio, quam libi quis conficit, ut sunt computus tutorum, mercatorum, camporum nostri temporis, l. instrumenta l. rationes l. exemplo C. de probat. Greg. xv. dec. 79. Gail. obs. 20. lib. 2. quæ inter socios plene probant, Menoch. de arbitr. iud. cent. 1. lib. 2. casu 42. Rot. Ianuens. dec. 173. numer. 5. Rip. in l. admonendi num. 129 & ibi DD. ff. de iureiur. Rot. Farin. dec. 641. num. 5. part. 1. ac generalium administratorum & officialium publicorum, qui tenentur libros rationum conficere, alij autem administratores particulares non tenentur, Greg. xv. dec. 274. & ibi annot. Quædam est epistola, quam quis mittit alteri, Bart. in l. nuda ratio à num. 5. vsque ad fin. ff. de donat. idem in auth. etsi contractus num. 6. & seqq. C. hoc tit. c. 2. & ibi Pan. numer. 1. in fin. & num. seqq. & ibi Fel. numer. 2. & seqq. & Cod. Bald. in rub. C. huius tit. num. 56. & seqq. Solemnitates & requisitæ in instrumento publico non sunt necessariæ in scriptura priuata, l. cum tabernam s. idem quasi ff. de pignor. Bald. in 1. constit. Cod. §. quibus num. 21. l. in commodato §. sicut vers. ergo si pupillares ff. commod. Limita 1. in scriptura priuata testamenti etiam inter liberos, in quo debet bene apparere de die, & anno, Auth. quod sine C. de testa. quia pluries & fieri, & mutari potest, & id est ratum quod vltimum comprobatur, l. omnium C. de testam. l. 2. §. diem ff. quemad. testam. aper. Secundo quando scriptura priuata directo conficitur super tempore, l. si alterius C. si minor se maior. d. exer. l. 2. C. de ijs qui veniam atq. imper. Tertio quando substantia actus potest infringi ex tempore, ut in mandato procuratoris dato per priuatam scripturam, quia si non apparet de tempore tunc iudicium quasi sine mandato factum potest infringi, Bald. in 1. constit. C. n. 23. Quarto quoad probandam prioritatem & posterioritatem,

l. scripturas & auth. ibi posita C. qui pot. in pign. hab. Angel. de Perus. in §. si quis auth. de instrum. caut. & fide n. 4. nam cum prioritas consistit in tempore, non potest probari, si tempus non adest, l. prior C. qui pot. in pign. hab.

Instrumenta produci & possunt ab vtraque parte in iudicio: (producta cum libello non probant nisi post litem contestatam reproducantur, gl. in c. cum dilectus in verbo in modum exceptionis, & ibi Can. de Ord. cogn. Mathaf. sing. 40. & ibi late add. Mynsing. Obs. 53. Cent. 2. coram iudice præsentate, Felin. cont. Pan. in c. quoniam contra num. 38. & 39. & ibi Hof. Butr. Immol. de probat. Bald. in l. 2. sub numer. 2. C. de Edend. illegans plures textus. vel coram Notario à Iudice specialiter deputato, ad recipiendam productionem scripturarum, Felin. in d. c. quoniam contra sub n. 40. versic. secundo limita & nu. 41. de probat. ut ibidem Hof. & Butr.) post publicatas attestaciones vsque ad conclusionem, id est renunciationem allegationum, & omnium aliarum probationum, c. cum dilectus & ibi Felin. ponit 4. ampl. & 12. limit. & Can. hoc tit. c. pastoralis §. si verorenunciatum de caus. possess. & prop. cap. auditis de procur. & post eam produci non possunt in causa prophana, Rot. decis. 1. de prob. in antiq. cum dilectus de fid. Instrum. Innoc. in cap. pastorali nu. 1. de caus. possess. & prop. Rot. decis. 1. de test. in nou. & ibi add. Myns. obseru. 53. cent. 2. nisi producens iuret per se aut procuratorem habentem ad id speciale mandatum nouissime illa fuisse reperta, las. post Bart. in repet. l. admonendi nu. 58. ff. de iureiur. & ibi Rip. n. 48. & DD. Fel. in c. pastorali n. 9. de except. Myns. obs. 53. cent. 2. secus in causa beneficiari, nisi expresse esset dictum, quod post terminum, nec per instrumenta, nec alias probari possit, Rot. d. decis. 1. & dec. 2. de prob. in antiq. Clem. sepe & ibi gloss. in verb. non obstante de verb. signif. & ibi Can. aduersario citato & ad dicendum 11

contra

contra ea, alias non dicuntur de actis, *Felin. in c. quoniam contra nu. 4. de prob. Caput aq. decis. 99. part. 2. Greg. xv. decis. 110. num. 5. Sarnen. in reg. de annali quast. 4. num. 8. & 41. vel præfente, c. charta 3. quast. 1. l. iudices & ibi Bald. in 4. not. C. hoc tit. ac data ei copia, cum termino ad opponendum, l. cum quidam in princ. C. hoc tit. Bart. in extrauag. ad reprimendum in verbo de pleno n. 3. in fine quom. in crimin. l. f. maieft. proced. Angel. Arutin. in §. appellatur in fine de inst. except. ita quod si super vno tantum capitulo instrumenti, vel privilegii fuerit, totum instrumentum seu privilegium, præfente iudice, aut aliquibus prudentibus vitis deputatis ab ipso, audiente parte contraria recitetur, vel potius tradatur ad legendum aduersario integraliter, c. cum persona in princ. de prud. in 6. *Felin. in c. contingit. n. 1. hoc tit. & ibi DD. & capitulum controuersum solummodo describatur, & aduersæ parti copia eius fiat, c. contingit hoc tit. l. argentarius §. eli ff. de edend. Instrumentum rogatum in officio notarii causæ, ad effectum, ut sit de actis, requiritur quod sit repetitum cum partis citatione, ad dicendum contra id, & oblata copia, *Sarn. in reg. de ann. quast. 4. n. 11. Greg. xv. decis. 508. nu. 8. & ibi an- 12 not. Rescripta & literæ summi ꝑ pontificis edenda sunt integraliter cum die & anno, c. eam te & ibi gloss. in verbo datam literarum & Can. de rescripti. reliqua instrumenta debent edi sine die & anno, quo conscripta sunt, ne quid excogiteretur, aut prolato die fiat, l. 1. §. editiones ff. de edend. sed cum nominibus testium Tabellioni & loci. gloss. in d. §. editiones 13 in verbo die & consule in fin. Fallit in ꝑ rationibus quæ debent edi cum die & anno, l. 1. §. rationes ff. de edend. quoniam accepta & data non alias possunt apparere, Secundo quando dies solutionis vel summæ non potest esse clara sine die instrumenti, ut quia in-***

strumentum dicit, promisit hinc ad mensum, *Bald. in l. 1. §. editiones in fine ff. de edend.* Tertio, ad instruendam falli accusationem contra producentem de vsu vel de fabrica, si perens edi diem, offerat se paratum inscribere ad pœnam rationis, l. fin. C. hoc tit. *Bald. in c. 1. n. 8. de prob. debet edi integri originale coram iudice in loco congruo, & securo & paucorum comitantium numero, c. accepimus hoc tit. præstato per petentem illud exhiberi, si semel instrumento fides fuerit imposita, iuramento se credere posse probare illud esse falsum, l. fin. C. hoc tit. interim vero statur instrumento, & sententia illius vigore lata est inuolabiliter obseruanda, d. c. accepimus. Quarto, in instrumentis communibus factis pro cautione plarium, l. fin. ff. hoc tit. l. si qua sint cationes ff. famul. eriscund. ac in actis, iudicialibus, siue forensibus, etiam de ijs, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis, l. 2. C. de edend. *Bald. in l. 1. §. editiones n. 20. in fine ff. eod. Innoc. in c. 1. n. 1. 2. & 3. de prob. Lanf. dec. 247. cent. 3* Quinto, in instrumento, quo quis vitur extra iudicium, ut in protestationibus, l. si quis inficiatus ff. de pos. *Bald. in c. causam te nu. 9. de rescripti. Producentis ꝑ iura non potest re- 14 uocare productionem ipsorum, quando pars est citata ad dicendum contra, ex quo per citationem sunt effecta communia, Put. decis. 262. lb. 2. contra Paulum de Castro in auth. iubemus numer. 5. C. de iud. sufficit citato ꝑ ad 15 videndum produci iura, opponere generalia, *Fel. in c. si. sub n. 7. vers. 2. fallit hoc t. Put. dec. 155. sub nu. 1. libro 1. Rot. elec. 2. hoc tit. in not. contra productionem & admissionem iurium ex aduerso productorum, ac stante tali oppositione potest opponere contra admissionem iurium ex diuersis causis; vel quia obstat producenti res iudicata, vel quia iura non sunt releuantia, vel non sunt in forma probanti, vel quia respiciunt petitorem,***

sed si contra instrumenta producta diceret generalia, oppositio huiusmodi respicit tantum instrumenta producta, & non respicit eorum admissionem, ideo si ex illorum productione & admissione deprehenderetur iniquitas rei iudicatæ, nec appellaretur ab admissione dictorum instrumentorum, videtur renunciasse rei iudicatæ, *Caputq. decis. 323. part. 1. Paul. de Castro in l. titia textores ff. de leg. 1. & ibi DD. Caputq. decis. 278. & dec. 279. part. 2. l. si aduersarius C. de fid. Instrum. quod si pars citata ad videndum produci &c. non opposuit contra ea in termino, an ante sententiam possit opponere & excipere contra ea? Rota seruat distinctionem Decij, in *auth. si quis in aliquo num. 27. C. de edend. quod possit opponere, quando iudex ea ex officio reiecit, secus vero, quando iudex non reiecit, nec pars opposuit, videtur enim illis acquiescere ex tacito consensu, arg. l. optimam C. de contrab. & committ. Socin sen. in d. *auth. si quis in aliquo num. 17. & 18. Put. decis. 116. lib. 2. las. in l. Titia textores num. 15. ff. de leg. 1. defensiones enim reorum incipiunt ab excipiendo, Bal. in l. per hanc sub numer. xi. C. de temp. app. l. per l. si vnus §. pactus ff. de pact. Instrumentorum ꝑ receptio potest ex causa committi iudici alterius territorii, citata & monita parte aduersa, vt illi compareat, & postquam in locis oportunis hdes instrumento data vel minus data fuerit, referatur negotium ad priorem iudicem; l. iudices & ibi DD. C. hoc tit. cap. peruenit in princip. &c. constitutus in fine de fideius. c. cum olim §. interim de priuil. Gail. obs. 134. lib. 1. l. sed si quis ex signator. & ibi gl. fin. ff. quem admodum testam. aper. inspiciantur & describ. quia originalia sine periculo transferri non possunt ad alia loca. De Stylo Curia decernuntur compulsoriales generales, item speciales pro extrahendo aliquo instrumentorum. Generales decernuntur ꝑ citata vel non***

citata parte aduersa, *Rot. decis. 42. & 43. de prob. in antiq. Rot. decis. 4. hoc tit. in antiq. c. penul. in hoc tit. diriguntur simplicibus clericis, & compulsores assumptus illarum vigore non debet esse qualificatus iuxta c. statutum de rescript. in 6. Achil. dec. 3. de offic. deleg. add. ad decis. 30. de rescript. in nou. c. statutum & ibi glo. in verb. causa Franc. & Can. de rescript. in 6. decernuntur tempore feriarum generalium in diebus iuridicis, *Rot. diuers. decis. 758. in fine & decis. 759. part. 3. lib. 3. l. oratione iuncta l. solit ibi & si qua similes sunt ff. de fer. & dilat. non impediunt processum vltiorem. l. pen. §. hie de presentibus circa fin. C. de reb. cred. l. 2. §. fin. vers. fin. autem C. de iureiur. propter calum. dan. Possunt exequi per diuersos iudices, & processus inchoatus per vnum iudicem potest finire per alium, ob clausulam in compulsoriales generalibus positam, vnus vtrum alium non expectet, nec vnus pro alio se excuset, ob quam cessat c. si plures de offic. deleg. in 6. Put. dec. 381. lib. 2. faciant not. per Bar. in l. si quis 2. C. de aquaduct. l. b. xj. Vest. in praxi lib. 6. cap. 1. num. 12. & seqq. xv. decis. 218. Speciales ꝑ dantur parte citata, causa cognita, 18 dato dubio, ac decreta compulsione, lictoria superueniunt, poterit iudex partes citare, & cogere in ipsis feriis ad concordandum de loco & iudice compulsores; quia hæc pertinent ad absolutionem negotij prius in iudicio explicati, c. fin. de iud. Bell. dec. 657. auditor & decis. 658. retardant processum causæ sicut remissoria, & dantur prorogationes ad illas expediendas, sicut dantur pro expeditione & executione remissoria; *Caputq. decis. 171. part. 1. attestans de Stylo Rot. l. siue pars C. de dilect. gloss. 2. in fine in c. 2. & ibi Can. de dilat. Vest. in praxi lib. 6. cap. 1. num. 12. in fin. debetque ꝑ iudex compulsorius esse qualificatus ex generali regula cap. statutum §. in nullo. de rescript. in 6. & compulsio extra locum depu-***

deputatum facta est nulla, cap. statutum §. in nullo & ibi Franc. nu. 4. & Can. de rescripte in 6. Card. Seraph. decis. 90. & 94. non potest subdelegare, etiam si datus est de consensu partium, Pulchre Rot. decis. 8. de offic. deleg. in nou. cum causam in fine de appell. & ibi post gloss. Can. la iudice C. de iud. c. pastoralis §. si vero de offic. deleg. & vtroque DD. ideo ipse debet recipere iuramenta testium, & deinde potest subdelegare examen, quia receptio iuramentum est actus iurisdictionis; c. cum causam & ibi Franc. in 4. & 7. quass. & ibidem Prepos. & Can. de appell. Caput. q. decis. 167. & 173. part. 1. Rot. decis. 3. ad test. in nou. circa ferias debet seruare formam traditam, ab eo qui litigatores remisit, si nulla sit forma tradita, seruabile legem illius loci, in quo compulsionem exquiratur, arg. l. sed et si per pratorum §. pen. ff. ex quib. caus. maior. l. miles §. quidam versio. sexaginta ff. de adult. fere. senecol. de remis. litig. cap. 33.

20 Regularis canonicus non potest esse iudex compulsorialis, sine consensu superioris, & si compulset, acta sunt nulla, etiam si pars aduersa fuisset presentis, & nihil opposuisset, Caput. q. decis. 174. part. 1. Rom. sing. 245. religiosus Clem. religiosus & ibi annot. de procurat. quia religiosus non potest se intermittere in iudicialibus sine consensu superioris, Clem. religiosus de procur. l. pedius §. in seruum ff. de arbit. aut etiam extraiudicialibus, cum non habeat velle aut nolle, c. religiosus de testam. in 6. c. non dicatis 12. q. 1. Clem. vnic. de 21 testam. Notarius locus, & iudex potest compulsores possunt recusari, notarius & locus solo iuramento absque expressione causæ, Bald. in c. super questionem sub num. 2. de offic. deleg. Franc. in c. cum speciali n. 41. & seqq. de appell. Caput. q. dec. 64. part. 3. Rot. diuers. dec. 93. nu. 3. part. 1. iudex de stylo in curia non potest recusari suspectus a procuratore, nisi habeat speciale mandatum, Caput. q. dec. 168. part. 1.

l. si procurator §. celsus & ibi glo. in verbo quoniam nihil ff. de cond. indeb. arg. eorum qua notat Angel. in l. si quis intentione nu. 4. & DD. ff. de iud. & in terminis nostris Alex. conf. 78. nu. 14. & 15. vol. 5. & Paris. conf. 1. n. 72. & 112. vol. 1. quia causa suspitionis residet in animo, & animo retenta non possunt per heredem & minus procuratorem explicari nisi habeat speciale mandatum, l. idem pomponius scribit si frumentum §. fin. & ibi gl. in verbo appareat. & DD. ff. de rei vendic. l. si quis intentione & ibi Bald. nu. 2. Angel. Peras. num. 4. & DD. ff. de iud. gl. in l. inter stipulantem §. 1. in verbo auctori & ibi DD. ff. de verb. signif. nec sufficit mandatum generale cum libera, Bare in l. inter stipulantem §. 1. n. 9. & ibidem DD. ff. de verb. obligat. extra curiam iudex compulsor reculari potest, ceterum legitima recusatio, quando causa legitime reculationis fuerunt propositæ in scriptis, præstitum fuit iuramentum, petiti fuerunt arbitri, & fuerit appellatum a processu vltiori & quidquid postea fuerit actum, est nullum etiam deserta appellatione, c. cum speciali & ibi Pan. Franc. in princ. & c. 2. requius §. 3. & vtroque, Can. de appell. Pan. in 6. quoniam contra num. 13. de prob. post gloss. in verbo reculationes Alex. in l. quia poterat nu. 4. ff. ad Trebell. Caput. q. decis. 172. part. 1. Rot. decis. 93. part. 1. diuers. In extractione instrumentorum & iurium in vim compulsorium requiritur citatio, quia in curia in obrinendis compulsorialis citatur aduersarius ad constituendum, vel substituendum procuratorem reperibilem & acceptantem intra certum tempus præfixum in loco, in quo compulsoria sunt exequenda, & in euentum non constitutionis huiusmodi procuratoris discernitur processus per afflictionem ad valuas ecclesiæ maioris ibidem, qua forma seruata iura censentur bene compulsata, Caput. q. decis. 175. part. 1. Card. Seraph. decis. 450. n. 2. Pan.

Paul. de Castro in l. iudices num. 6. C. de fid. Instrum. late Rot. decis. 1. hoc tit. in nou. Quod si compulsoriales generales, vt plerumque fit in Curia fuerunt decretæ, aduersario non citato, requiritur specialis & personalis citatio, quando persona est certa quæ lædi potest, & citatio per editum, quando persona est incerta, l. 2. & ibi Bald. n. 6. C. de testam. Pan. in c. significauit num. 8. de testib. Felin. in c. fin. nu. 6. qui ponit aliquot fall. hoc tit. Rot. decis. 1. in nou. & decis. 4. in antiq. Mohed. decis. 8. hoc tit. quando † extrahuntur instrumenta per alium notariũ, qui de eis non fuit rogatus, secus si per illum eundem notarium, qui scripsit originale, extrahantur, tunc enim faciunt si dem parte ad hoc non vocata, quia sunt instrumenta publica, & eadem est persona & eadem auctoritas, quæ illis fidem imponit: l. si quis ex argentarij §. prohibet ff. de edend. Bart. in auth. si quis in aliquo num. 3. C. eod. §. sed & vnum & ibi gl. in verbo immineat in fin. Instr. de testam. Felin. in c. fin. num. 7. hoc tit. Rot. decis. 4. eod. in antiq. Caputaq. decis. 170. part. 1. imo obtenta & executata ex aduerso compulsoria, instrumenta habita à notario compulsore faciunt fidem, licet non sit reproducta compulsoria, Card. Seraph. decis. 1387. numer. 8. auth. ad hoc C. hoc tit. las. in l. 1. num. 8. & seqq. ff. quod quisque iuris & c. las. in l. 1. §. editiones nu. 27. & seqq. ff. de edend. quia cum fuerint reproducta coram notario compulsoria, fuerunt de ipsius aetis effecta, & propterea, vt propria, possunt ab isto sine aliqua solemnitate extrahi: Marant. de ord. iud. partib. §. decimus aetis sub num. 3. vers. quandoq. producus instrumentum Gregor. xv. decis. 38. num. 2. & decis. 454. eadem ratione non requiritur citatio, quando capitur sumptum ex registro principis, qui priuilegium concessit, Archid. in c. contra morem post num. 1. 100. dist. Pan. in c. albericus sub num. 5. de testib. & ibi Can. aut quando pars

non citata compulsoriales reproductit, cap. si Romanorum 19. dist. Rot. decis. 2. hoc tit. in nou. aut præsens fuit exemplationi licet non citata, l. mol. post Innoc. num. 4. in c. fin. num. 13. hoc tit. per l. in cause 1. §. causa ff. de minor. Ioan. Andr. in c. fin. num. 4. de elect. in 6. Illud notandum est quod collatio scripturarum facta cum originalibus vim habeat transumptionis, Rot. diuers. decis. 311. num. 2. part. 1. l. chirographa ff. de administ. tur. Quando fit diligentia de repetiendis breue, aut supplicationem, seu bullam in registris citanda est pars ad videndum fieri diligentiam, quæ fieri debet per duos electos à iudice officiales officij vbi fit, & post factam diligentiam iterum citanda est pars ad videndum fieri relationem, & officiales debent referre medio iuramento, & ita erit diligentia rite facta, alias non tenet, Caputaq. decis. 265. part. 1. l. 1. & ibi Bart. ff. de vent. in spic. aut b. de non alien. aut permut. reb. eccles. immob. §. quod autem dictum est & ibi Ang. de Perus. & D. D. c. significasti l. 2. & ibi Pan. num. 3. & Can. de homicid. Producus instrumentum specialiter, siue etiam generaliter, vt acta coram N. iudice (generalis enim productio toleratur, licet quoad protestationem in parte & partibus habeat difficultatem, Butr. in cap. imputari sub numer. 2. & Im. in c. 5. perpetuus nu. 5. hoc tit.) parte † citata ad dicendum contra id, vel si instrumentum perseverauit in iudicio, aduersario sciente, Bald. in l. si quando n. 3. C. de testib. las. in l. prope- randum §. fin. autem reus n. 5. C. de iud. vbi limitat. 4. mod. C. de decis. 16. num. 2. & 5. de prob. videtur fateri contenta in instrumento contra se, & ex ipsis condemnari potest, c. cum venerabilis de except. c. cum olim. de cens. l. cum precum. C. de lib. caus. Bart. in l. post legatum ff. de his quib. vt indig. & c. Mohed. dec. 1. de regul. etiam si scriptura fuerit reproducta à procuratore, Crau. conf. 80. num. 4. & 5. Greg. xv. decis. 331. num. 12. & ibi

annot. quæ regula locum habet etiam in fisco, ac in iudice inquirente, Bald. in l. parentes sub num. 5. & ibi Salyc. sub num. 2. & DD. C. de testam. Greg. xv. decis. 238. n. 6. & ibi annot. limitat. duob. mod. & hæc productio realis vocatur, quæ præsumitur, quando adfunt verba tenoris &c. facta produxit &c. animo re habendi vel similia; Marchef. de commiss. part. 3. fol. 157. gl. in extrauag. ad reprimendum in verbo de plano vers. & si aliquis haberet terminum ad producendum quom. in crim. les. maiest. proced. & ibi Bart. sub nu. 3. Rom. conf. 519. Imol. in c. cum in iure sub num. 10. de offic. deleg. Greg. xv. decis. 59. & ibi annot. nu. 10. & seqq. Bart. d. l. 2. num. 5. ff. de exception. quia non tenetur originale dimittere apud acta, l. fin. & ibi Bart. C. de fid. Instrum. c. cum persona in princ. de priuil. in 6. Bald. in l. 1. §. editiones num. 20 ff. de edend. Felin. in c. contingit per illum textum num. 1. hoc tit. led registratio eius facta in actis parte citata probat contenta & deposita in instrumento, d. l. fin. C. hoc tit. Bart. in l. chyrographis num. 2. per illum text. ff. de administr. tut. Felin. in c. quoniam contra num. 10. de prob. qui ponit duas limit. nisi
 27 illud ꝑ producat impugnatiue, puta causis grauaminis, Crauet. conf. 175. num. 7. Rot. dmerf. decis. 104. n. xj part. 2. Cas. decis. 6 sub nu. 1. d. e. iud. aut cum protestatione in quantum facit pro se, & contra partem aduersam & non aliter, c. cum M. de Constit. & ibi Can. c. cum ana de elect. Rot. decis. 3. hoc tit. in nou. Felin. in d. c. cum venerabilis n. 13. vers. in ita secundo vbi in vers. horum autem opinio sublimitat. quinque mod.
 26 de except. Præterea ꝑ non approbat enunciatæ & narrata in eo, l. fin. ff. de prob. l. aurelius §. fin. ff. de lib. leg. Bart. in d. c. cum venerabilis nu. 17. & ibi Felin. num. 13. Limita primo quando verba enunciativa respiciunt substantiam actus, de quo agitur, & relationem habent necessariam certo modo ad eiusdem actum, l. optimam C. de contrah. stipul. Secundo quan-

Summa in Decretales.

do sunt emissa super eo, in quo partes sibi possunt præiudicare, l. quidam ff. de prob. vt prolata super aliquo iure, in quo fit dare quæsi possessionem, constituunt illum, ad quem verba diriguntur, possessorem illius iuris, & transferunt onus probandi, l. non nudus l. non Epistolis C. de prob. l. pen. ff. eod. & ibi gloss. l. ex hac scriptura & ibi Bart. numer. 16. in fine ff. de donat. Tertio, in producente proprium instrumentum, siue propriam appellationem; in quo statur narratis, & enunciatis contra producentem, Rot. decis. 3. in fine hoc tit. in nou. ff. Felin. in d. c. venerabilis sub num. 23. vers. horum autem opinio. Quando quis comparat simpliciter in actis, & produxit ꝑ instrumentum, quod incipit sic & finit sic, tunc tenor instrumenti, non est de actis, sed sola productio, & appellatur productio verbalis, Alex. in auth. si quis in aliquo sub num. 9. vers. tamen dictam conclusionem restringe C. de edendo & ibi DD. Sarnen. in reg. de annali quæst. 4. sub num. 10. vers. quinimo Nat. conf. 194. num. 15 Rot. Farin. decis. 561. numer. 10. & seqq. part. 1. c. charta 3. quæst. 9. Gregor. xv. decis. 59. numer. 10 & seqq. Imol. in cap. cum in iure numer. 10. in fine de offic. deleg. Quod si pars citata ad dicendum contra iura realiter producta nihil ꝑ opponat infra terminum ad opponendum, tunc non potest amplius contra ea opponere, Rot. decis. 2. de fid. Instrum. in nou. Greg. xv. decis. 292. nu. 2. & ibi late annot. Gonz. super reg. de mens. & alternat. gloss. 64. num. 22. & seqq. quando per iudicem vel partem iura sunt exceptata, nisi iudex ea rejiceret ex officio tacite vel expresse parte nihil dicente, Butr. decis. 116. lib. 2. Dec. in auth. si quis in aliquo C. de edend. num. 27. & ibi DD. contra iura verbaliter producta post terminum admittuntur exceptiones, Gregor. xv. decis. 393. l. quicumque ff. de fid. Instrum. & ibi gloss. mag. quia originalia semper sunt ostendenda,
 Ddd quando

quando non sunt solemniter publicata, *Anch. in e. cum in iure versic. vltimus de Offic. Delegat. Pan. numer. 6. Butr. sub numer. 19. versic. quadam sunt, qua non sunt de actis, vt Canon, communiter.*

- 29 Opponi ꝑ potest contra instrumenta de suspitione falsitatis quæ sufficit vt in ciuilibus fidem non mereantur, *c. in memoriam & ibi Archid. num. 12. 19. dist. Dec. in c. porrecta nu. 1. de confir. vtil. vel inutil. Greg. xv. decis. 546. nu. 11. & ibi annot. de rasura in loco suspecta, c. cum venerabiles in sine princ. de relig. domib. & ibi gloss. fin. & Can. c. 2. hoc tit. & ibi gloss. in verbo abraza & Can. quod indeterminate loquantur, & causam non contineant, d. c. si cautio hoc tit. quod scripturæ ab eodem productæ sint contrariæ, c. imputari hoc tit. & ibi gloss. fin. quod si hinc inde ab actore, & reo producantur scripturæ contrariæ, statu digniori, l. optimam C. de contrab. & committ. stipul. l. scripturas C. qui pot. in pign. hab. si per omnia sint æquales, iudicabitur contra eum qui probare debebat, quasi nihil probauerit, nisi causa sit fauorabilis: c. ex literis de prob. Pan. in c. imputari sub num. 2. vers. sed tu colligendo dista & ibi Imola & Can. hoc tit. item opponi potest quod habeant sigillum cuius literæ non sunt legibiles, deletæ, vel enormem paritur fracturam, c. inter dilectas hoc tit. & plura alia quæ colligi possunt ex dictis in hoc tit. Vitium grammatices non vitiat instrumentum, quia error scripturæ, non impedit causam iuris, l. errore l. ambiguitates C. de testam. l. i. ff. de hered. insti. sed bene vitiat rescripta Papæ, quæ transeunt per multas manus, c. ad au. dientiam de rescript. litteræ vel syllabæ omillio non inducit vitium, l. qui habebat ff. de manumiss. testam. l. quoniam indignum C. de test. c. ex parte hoc tit. Quando ad probandum intentionem vna exhibentur ꝑ Instrumentum & testes qui examinati repugnant Instru-*

mento, tunc duo testes non descripti in instrumento illud reprobant, l. optimam vers. & si inter presentes C. de contrab. & committ. stipul. l. in exercendis & ibi Bart. num. 14. & DD. C. hoc tit. late Pan. in c. cum Ioannes num. 13 & ibi Felin. num. 15. ponens sex declarationes & Can. communiter hoc tit. Mynsing obs. 39. cent. 4. in fine. quia instrumentum non habet fidem, nisi ab officio & auctoritate notarij, cui iustum est dictum duorum præferri, & multo fortius reprobatur per duos testes descriptos in instrumento, quia tunc aut remanet sine solemnitate testium, aut in parte est falsum, Bart. in d. l. in exercendis num. 8. Felin. in d. c. cum Ioannes numer. 46. & seqq. vbi ampliat & limitat. late Monach. de arbit. casu 105. Mynsing. d. obs. 39. in princ. Si vero ꝑ de falsitate instrumenti principaliter tractetur accusando vel excipiendo hoc casu paribus testibus præfertur scriptura vnde si tres dicant instrumentum falsum non audiuntur quia & in tabulis instrumentorum duo testes cum Notario adhiberi solent, nisi igitur quatuor aut quinque boni viri attestentur falsitatem instrumenti stabitur, l. Domitius Labeo ff. de testam. l. cum precibus C. de probat. c. cum Ioannes de fide instrum. & ibi Can. Mynsing. obs. 39. vers. secundo cent. 4. Confessio resultans ꝑ ex productione vel impugnatione instrumenti præiudicat in eodem iudicio, & instantia, & cum eodem aduersario, & non in alia instantia, contra extraneum: quia est tacita, & quoad extraneos iudex non sedet, nec eorū personas repræsentat, Butr. in c. cum olim sub num. 16. vers. quandoque reprobandis instrumentum succumbit de censib. Felin. in c. capitulum sub num. 9. vers. hanc secundam limitationem de rescript. Archid. decis. 2. de conf. ff. imo reprobatum instrumentum tanquam falso corruit confessio orta tacite ex eius productione vt si instrumentum productum ab ignorante detegatur

erit falsum, corruiat tacita confessio tanquam
 accessoria, *Pan. in d. c. cum venerabilis numer. 32.*
 & *Felin. num. 24. qui limitat tribus modis* &
Can. communiter de rescript. Rot. diuers. decis. 159.
part. 2. Eadem ratione producens falsam
 scripturam scienter, ultra pœnam falsi habe-
 tur pro confesso, in eodem iudicio, non in
 alio iudicio, quia esset nimia extensio pœna-
 rum, *Achil. d. decis. 2. numer. 5. & seqq. de confess.*
 33 *c. odia de reg. iur. in 6.* Productio ¶ quoque
 ad vnum finem facta, non obstat producen-
 ti quoad alium, *arg. l. fin. §. fin. vers. fin. autem*
vna C. de iureiur. propt. cal. dand. l. legata inutili-
ter ff. de adimend. leg. Greg. xv. decis. 467. numer.
8. plures quot. alleg. Freder. de Senis cons. 160. in
sine num. 1. ac facta per compullum non no-
 cet producenti in iuribus alienis, sed in suis
 nocet, *Caput. q. decis. 193. num. 5. part. 1. Rot. de-*
cis. 3. de fid. instrum. in nou. Greg. xv. decis. 467.
n. 9. ac facta à procuratore non nocet do-
 mino, quia huiusmodi productio fit ex me-
 ta voluntate, *arg. l. non solum & ibi Paul. de Cast.*
n. 1. & DD. ff. de procur. l. certum §. sed an ipsos ff.
de confess. Bell. decis. 109. Greg. xv. deci. 467. n. 10.
 & si instrumentum publicum, quando non
 adest recognitio manus notarij remanet
 tanquam priuata scriptura, *Oldra cons. 1. num.*
3. Rot. decis. 486. num. 2. part. 1. diuers. & quan-
 doque scriptura redditur dubia, quia nega-
 tur, & manus dicitur adulterata, *Auth. contra*
qui proprium C. de non numerat. pec. & ibi gl. 2.
 34 tunc plerumque solet approbari per ¶ com-
 parationem literarum, *Bart. in l. in exercendis*
num. 1. in ant. lect. C. hoc tit. quæ est subsidiaria,
 siue adminicularia probatio, ex scriptura-
 rum collatione procedens, ad quam non re-
 curritur donec sint aliæ probationes, *Auth.*
de inst. caus. & fid. §. in his vero vers. si vero nullus.
 35 Fieri autem ¶ potest per iudicem, qui ad-
 hibitis peritis, præstato per eos iuramento,
 corpora litterarum inspiciat, & earum tra-

ctus, l. comparationes vers. omnes autem C. hoc tit.
 signa notarij, stylum, & modum dictami-
 nis, *Bald. in d. l. comparationes num. 31. ex priua-*
 ta ¶ scriptura trino teste notata, forensi 36
 publica, & scriptura producta per aduentia-
 rium, scriptura archiui publici, non alicuius
 monasterij, *Put. decis. 25. hoc tit. Franc. Arretin.*
late in c. cum causam num. 13. & seq. de prob. ha-
 bente testimonium officialis præidentis
 archiui, d. l. comparationes cum auct. ibi positæ
 C. hoc tit. ex scriptura facta manu aduersarij
 apud acta, *auth. de inst. caus. & fid. in princ. vers.*
si qua igitur. scriptura confessata, & ex omni
 scriptura cui ex forma consuetudinis vel
 statuta datur plena fides, vt scriptura pre-
 byteri in ciuitate Venetiarum & ultra mon-
 tes scriptura sigillata, sigillis episcoporum,
 c. cum dilectus 1. hoc tit. *Bald. in d. l. comparatio-*
nes num. 16. & 17. ad ¶ scripturas eiuldem 37
 siue alterius generis: nam non solum fit
 comparatio, de priuata ad priuatam, forensi
 ad forensam, & c. sed etiam fit comparatio
 mixta de publica ad priuatam, de forensi ad
 publicam: non enim in identitate generum
 stat ratio comparatiua, sed in symbola simi-
 litudine characterum, siue literarum, & ge-
 neraliter ex omni scriptura legitima, ad om-
 nem scripturam legitimam seu legitimabi-
 lem fit comparatio; secus si non contineat
 actum legitimum sed aliquam cantinelam.
Bald. in d. l. comparationes num. 18. & seqq. & ibi
DD. Facit semiplenam ¶ probationem, quia 38
 nec testibus solis testificantibus talem esse
 scripturam talis, creditur absque compara-
 tione, nec soli comparationi absque testi-
 bus, ex vtraque autem colligitur plena pro-
 batio, *Auth. at si contractus & ibi Bart. n. 6. C. h.*
tit. & DD. vel pender ex arbitrio iudicis, late
Menoch. casu 114. de arb. iud. De Stylo Curie 39
 conformi iuri recognitio instrumenti publi-
 ci, super quo consistit principale fundamē-
 tum

tum totius causæ, debet fieri in forma, id est, quod testes medio iuramento recognoscunt personam, scripturam & lignum notarij, aut vnus recognoscat in forma, & alij duo per similitudinem, Bald. in l. comparationes num. 22. & seqq. C. hoc tit. Imol. in l. nuda ratio numer. 3. ff. de donat. Capell. Tholos. decis. 331. & ibi add. notat modos probandi aliquem esse notarium Afflic. decis. 251. Greg. xv. decis. 38. num. 5. & decis. 389. & ibi annot. limitat vno modo.

40 antiquissimis † quæ excedunt centum annos sufficit instrumenta publica esse in forma probanti, & quod non adsit suspicio fraudis, vel doli, Rot. diuers. decis. 52. & 54. part. 1. Put. decis. 9. & 12. hoc tit. Bald. in auth. quas actiones num. 17. & 19. C. de sacros. eccles. Guid. Pap. decis. 357. num. 2. Couarr. pract. quest. 63. 21. sub nu. 1. er. 7. vers. se undus casus Innoc. in

41 c. veniens de verb. signif. In † recognitione instrumenti vel registri antiqui (antiquum ut dicatur instrumentum ex opinione Rotæ, requiritur spacium centum annorum, dempto tempore inchoate litis, Rot. diuers. decis. 183. in princ. part. 1. & decis. 288. part. 2. in princ. in materia testimonij tempus sexaginta annorum, Rot. decis. 155. num. 13. part. 2. & decis. 490. num. 4. part. 1. diuers. sufficit, quod testes habeant medio iuramento notam manum notarij, vel illam recognoscant per comparationem, Achil. decis. 2. hoc tit. Rot. decis. 227. lib. 2. part. 3. diuers. Salic. in l. comparationes sub n. 18. C. hoc tit. Soc. sen. in l. si ita scripsero num. 3. ff. de cond. & demonstr. & ibi DD. Bart. & DD. in l. nuda ratio ff. de donat. aut alia concurrant admnicula, etiam nulla facta recognitione, Card. Seraph. decis. 1481. Fel. in c. 1. num. 18. hoc tit. Greg. xv. decis. 3. & ibi lato additio, vt lapsus 80 annorum, & auctoritas iudicis, Rot. decis. 5. num. 3. part. 1. diuers. l. si filius & ibi gloss. in verb. detinuit & DD. C. de petit. hered. l. qui in aliena & ibi DD. ff. de petit. hered. c. peruenit & ibi gloss.

1. & Can. de empt. & vend. l. hoc iure §. ductus a qua ff. de aq. quousid. & est. Franc. Aret. conf. 361. Sola data non probat instrumentum esse antiquum, nisi concurrant admnicula, Put. decis. 439. lib. 1. & dec. 186. lib. 3. Greg. xv. decis. 393. num. 2. & ibi annot. & antiquitas non supplet vitia visibilia, aut defendit defectus substantiales, Cast. conf. 81. post n. 3. vers. et si dicatur propter antiquitatem, vol. 2. Gregor. xv. decis. 393. n. 2. & 3. In recognitione † scripturarum 42 priuararum, quæ solent fieri absente parte, vt epistolarum, Rot. decis. 343. numer. 4. part. 1. diuers. librorum mercaturæ, Rot. decis. 306. num. 1. part. 2. Put. decis. 1. hoc tit. Salic. in l. comparationes n. 24. C. hoc tit. & ibi DD. testamenti ad pias causas, Rot. diuers. dec. 55. part. 1. Rot. diuers. dec. 124. part. 2. attestantes de Stylo Curie, & aliarum huiusmodi scripturarum, Bart. in l. nuda ratio num. 9. & 10. ff. de donat. & ibidem DD. sufficit quod testes deponant habere notam manum, quia viderunt eum sapius scribere, Put. decis. 18. de fid. instrum. Rot. diuers. dec. 570. numer. 2. part. 1. Afflic. dec. 182. & ibi late Visillus Bart. in d. l. nuda ratio num. 9. & 10. vbi ponit exempla prescripta ff. de donat. & ibi DD. Salic. in l. comparationes n. 20. & seqq. & ibi DD. C. hoc tit. & concurrant alia admnicula, Rot. dec. 24. n. 2. 5. & 4. part. 2. diuers. & diuers. dec. 187. num. 7. part. 1. In recognitione Apo- 43 chæ priuæ, quæ fit à præsentente præsentente, testes debent deponere se fuisse præsententes, & vidisse scribere, quia potest quis de facili litteras vnus APOCHÆ contra facere, Bart. in l. nuda ratio num. 9. & 10. ff. de donat. Barib. in auth. at si contractus numer. 8. C. hoc tit. Rot. diuers. decis. 124. num. 1. plures quotas cumulans part. 2. Afflic. d. decis. 181. Bald. in l. comparationes num. 21. C. hoc tit. nisi APOCHA recognoscatur à filio scribentis, & adsit eius oblectantia, Card. Seraph. dec. 522. Bart. in l. testimonij in antiq. lect. num. 14. C. de test. post gloss. in verb. presb.

præsto & DD. Bald. in l. solum sub num. 7. vers. 5. quæro C. de testib. Rot. diuers. dec. 124. nu. 4. part. 44
 2. Scriptura priuata ꝛ habens subscriptionem trium testium, probat ipsis testibus mortuis, sine aliqua recognitione, Cratett. cons. 158. num. 7. Potest hæc recognitio fieri, quando eundem etiam post sententiam, Card. Seraph. dec. 1407. num. 3. faciunt notata per Bart. in l. fin. circa finem vers. nam vos scitis C. si ex fals. testimonijs &c. Pro maiori ꝛ declaratione sciendum est, quod quedam est scriptura 45
 quæ non sumitur ex alia, sed ꝛ facit mentionem de alia, & illa talis scriptura habet duo nomina, scilicet meritoria, vel mentio, Auth. si quis in aliquo C. de edend. iuncta gl. in verb. memoria, & constituenda est regula, quod instrumentum faciens mentionem de alio nõ probat, nisi illud de quo facta fuit mentio producat, Dec. in auth. si quis in aliquo in 2. notab. & num. 31. & seq. vbi ponit regul. & fall. & Rom. in 1. not. & DD. C. de edend. Bald. in l. in ciuile nũm. 7. ff. de leg. Quedam scriptura sumitur 46
 ꝛ de alia, & illa talis scriptura sic scripta habet, quatuor nomina, scilicet sumptum de quo dictum est supra, § priuatum, exemplum siue exemplatum, de quo inferius dicitur, copia, quæ etiam exemplum appellatur, & index, quæ duo non probant. l. 2. ff. de fid. Instr. l. 1. in fine princ. ff. de honor. poss. ff. secund. tab. Illa vero scriptura vnde sumitur, habet tria nomina, scilicet originale, exemplar, quod interdum pro exemplo siue copia ponitur, c. i. hoc tit. & authenticum, l. 2. iuncta gl. in verb. indice ff. de fid. instrum. Roman. in auth. si quis in aliquo in princ. C. de edendo. præctici autem vocant notas, imbreuiaturam, prothocollum, & ponenda est regula, quod 47
 notarius ꝛ non potest alterius notarij notas, imbreuiaturam, siue prothocollum publicare, siue in publicam formam redigere, l. contractus ibi ab ipso completa C. hoc tit. auth.

de tabellu in princ. Bald. in rub. Cod. n. 45. & seqq. Ioan. de Anan. in c. cum P. tabellio n. 5. hoc tit. Bald. in l. 1. n. 10. ff. de off. cons. nisi septem concurrentibus 1. quod notarius qui notas confecit, si mortuus, vel impeditus. 2. quod reduxerit factum in notam, siue imbreuiaturam. 3. quod publicatio fiat ad petitionem illorũ quorum interest. 4. quod interueniat auctoritas iudicis ordinarij vel delegati apostolici, 5. quod in formam publicam redigat, 6. quod fideliter redigat, 7. quod interueniat citatio illorum quorum interest, d. c. cum P. tabellio & ibi Ioan. And. de Anania & Can. communiter, quæ procedunt, etiam si notarius mortuus legauerit suas rogationes alteri, l. quedam §. nihil interest ff. de edend. Ioan. de Anan. in d. cap. cum P. tabellio sub numero tertio.

Limita in ꝛ successore vno vel pluribus 48
 in officio, qui possunt prædecessoris sui scripturas publicare sine dictis solemnitatibus, Bart. in l. si quis ex argentijs §. cogentur nu. 4. & ibi DD. ff. de edend. per illum text. Dec. in authent. si quis in aliquo num. 20. C. de edendo & ibi lafon. sub num. 5. vers. 10. fallit & DD. plures ponunt limit. Caput aq. decis. 244. & 351. part. 2. Greg. xv. decis. 3. Differt ꝛ publicatio ab ex- 49
 emplatione, quia imbreuiatura dicitur publicari, quando per manum tabellionis contenta in illa rediguntur in publicam instrumenti formam, l. gesta & ibi Bart. in princ. C. de re iud. l. 1. in l. publicari C. de testam. nu. 3. & seqq. Mos & stylus notariorum est, ut quando rogantur de aliquo instrumento, primo conficiant scripturam in aliquo bastardello, siue scheda, deinde scribunt illum extense in illorum libro qui vocatur extensorum, ex quo describunt publicum instrumentum, quod solent dare partibus, illam scripturam quam ponunt in libro extensorum appellant originale, siue prothocollum, licet & prima sit originalis, & prothocollum, sed illa est publica.

blica & probat, prima non est publica nec probat, vtraque tamen publicari potest, siue ex vtraque delumi potest instrumentum: Bald in rub. num. 39. & seqq. & in l. contractus num. xj. 12. & seqq. C. hoc tit. Paris. cons. 28. n. 21. & seqq. vol. 2. Rot. diuers. decis. 610. nu. 6. part. 1. gloss. in §. fin. in verb. probocollum in auth. de tabell. §. sed & vnum & ibi gl. in verbo imminent. & DD. Inst. de testam. ordin. l. 1. in princ. vers. si quis in duobus ff. de honor. poss. §. sec. tab. item omnia instrumenta priuata continentia testamento, contractus, vel quali, vel aliud quomodo cunque, ex quo interfit memoria, vel probatio conferuari, possunt publicari. l. publicati C. de testam. Innoc. in c. fin. num. 1. 2. & seqq. & ibi Butr. num. 3. hoc tit. sed et si non fuit facta scriptura, vel si fuit facta, fuerit exusta, deleta, subtrahita, si potest probari, potest etiam publicari, l. fin. in duobus §. fin. ff. quem adm. testam. per Butr. & Can. in d. c. fin. 1a. in l. certi conductio §. quoniam num. 14. per illum text. ff. si cert. per.

50 Exemplari proprie † dicuntur instrumenta publica, quia cum de per se fidem perpetuam habeant, non expedit in hoc publicatio, 1a. in l. publicati num. 4. C. de testam. sed sufficit innouatio in qua exemplatione plura requiruntur. primo quod exigant exemplationem propter vetustatem, aut aliam iustam causam, c. cum dilecta §. vos igitur de confirm. vtil. & c. secundo quod fiat auctoritate iudicis ordinarij, vel ab eo specialiter delegati. Tertio, quod instrumenta diligenter inspiciantur, & examinentur. Quarto, quod exemplatio fiat per publicam personam, c. fin. hoc tit. & ibi post gloss. Can. Quinto, quod fiat citatio specialis quando persona cuius interest est certa alias sufficit generalis per edictum, c. cum dilecta de confirm. vtil. vel inutil. late Franc. Marc. quest. 456. parte 1. vbi ponit aliquot fallentias. Felin. in c. fin. num. 6. ponens regulam & 6. fallent. de fid. Instrum. Gail. obser. 24.

num. 2. & 4. Mere temporalia debent explicari, coram seculari, alia autem pia coram ecclesiastico etiam si esset testamentum non in piam causam, quia interest ecclesiastici quod testamenta adimpleantur, Felin. in c. fin. num. 3. de fid. Instrum. & ibi Panor. & Can. Pat. Dec. 155. sub num. 1. libro 1. Præterea differunt effectus publicatio fit ad effectum probandi, quia prior scriptura plene non probabat, & publicata maiorem habet vim, d. l. publicati & ibi gloss. 1. & DD. & l. testamenta & ibi not. C. de test. exemplatum vero eandem non maiorem auctoritatem habet cum originali, d. c. fin. hoc tit. & ibi Felin. ponit reg. & fallentias. Creditori, quoque si amiserit causa instrumentum vel Obligationem debitoris, potest implorato Iudicis officio compellere debitorem, ad nouationem, siue nouam obligationem scribendam, staturque Creditoris iuramento super eius amissione, l. chyrographis, & ibi Bart. & DD. ff. de administrat. tutor. vel curator. l. fin. §. fin. autem C. de fid. Instr. Gail. obser. 37. lib. 2.

De Præsumptionibus.

Titulus XXIII.

S V M M A R I A.

- 1 Præsumptio est duplex hominis & iuris.
- 2 Præsumptio hominis est duplex, temeraria, non temeraria.
- 3 Præsumptio hominis quando fit alleganda per partem.
- 4 An se. undum eam iudex possit ferre condemnatoriam in causa civili seu criminali.
- 5 In dubio capienda est præsumptio qua excludit dolum, delictum, culpam.
- 6 Præsumptio iuris est duplex, alia est iuris tantum, alia est iuris & de iure.
- 7 Præsumptio iuris est illa super qua legislator a-

minum